

EKSTREMISTINEN ÄÄRIOIKEISTO NOUSUSSA?

EX POST PAPER

RAN P&P

12-13 December 2017

Prague, Czech Republic

Ekstremistinen äärioikeisto näyttää olevan nousussa useassa EU:n jäsenmaassa, osittain reaktiona pakolaiskriisiin ja uskonnon inspiroimaan ekstremismiin. Ekstremistisellä äärioikeistolla ei ole kiinteää organisaationalista rakennetta, jonka vuoksi ekstremistisen äärioikeiston iskut ovat pääasiassa yksittäisiä tekoja. Europolin raportti kuitenkin alleviivaa, että äärioikeiston tekemät iskut saattavat olla tilastoissa aliedustettuina, sillä niitä ei aina luokitella terroristisiksi iskuiksi. Sen sijaan, ne luokitellaan joskus viharikoksiksi, jotka eivät ole ideologian motivoimia (2).

Perinteinen ekstremistinen äärioikeisto

Uusnatsi-ryhmät voidaan nähdä ns. 'old school'-liikkeinä. Nykyisillä ekstremistisillä äärioikeistolaisilla ryhmillä on useimmiten joku seuraavista agendoista:

- Maahanmuuttoa ja islamia vastustavat ryhmät näkevät maahanmuuttajat uhkana kansallisille tai länsimaisille arvoille. Väkivaltaa kohdistetaan moskeijoihin ja vastaanottokeskuksiin.
- Poliitikot ovat kasvavassa määrin ekstremististen äärioikeistolaisten ryhmien kohteena. Nämä poliitikot nähdään 'maan petteureina', naiiveina tai sellaisina, jotka vain antavat asioiden tapahtua (esim. ulkomaalaiset/muslimit ottavat vallan maassa).
- Joidenkin ryhmien agenda keskittyy huoleen valtion hylkäämistä kansalaisista. Nämä ryhmät eivät ole vain äärioikeistolaisia tai muita ekstremistisiä ryhmiä – he näkevät itsensä kansallisten arvojen suojelijoina ja näin ollen pitävät väkivaltaista toimintaansa oikeutettuna, sillä sen tarkoituksena on suojella niitä, joita valtio ei suojele (2).

Ekstremististen äärioikeistolaisten ryhmien muutos näkyy useassa EU-maassa (2). Ekstremistinen äärioikeisto kasvaa polarisoiden sosiaalisia ja poliittisia diskursseja, joka saa yksilöt ja pienet ryhmät tekemään väkivaltaisia tekoja muslimeja ja maahanmuuttajia vastaan. Koska poliitikkojen ei nähdä suojelevan kansallisia arvoja, kokevat nämä ryhmät tehtäväkseen kansallisten arvojen suojelemisen ja oikeuttavat väkivallan käytön tätä kautta (3).

Jännitteet yhteiskunnassa ovat kasvaneet viime aikoina. Näitä jännitteitä ruokkivat maahanmuuttokriisi, terrori-iskut ja mustavalkoinen ajattelutapa, jonka myötä jokaisella ryhmällä on luja asennoituminen toisia ryhmiä kohtaan. Nykyinen kehityskulku on huolestuttava, sillä eri ryhmien välillä olevat jännitteet ovat radikalisoitumisen ydin polarisoituneessa yhteiskunnassa (3).

Ekstremistisen äärioikeiston uusi sukupolvi

On haastavaa tunnistaa, mitä uutta ekstremistisissä äärioikeistolaisissa ryhmissä on. Joidenkin EU-maiden kokemuksen mukaan ekstremistisen äärioikeiston uusi sukupolvi on vähemmän visuaalisesti tunnistettavissa. Aiemmin ekstremistisillä äärioikeistolaisilla ryhmillä oli oma, ideologiaansa vastaava pukeutumistyylinä, jonka vuoksi heidät voitiin tunnistaa välittömästi. Tämä on kuitenkin muuttunut. Yhteiskunta on alkanut reagoida ekstremististä äärioikeistoa vastaan, jonka vuoksi nuoret eivät enää tahdo leimata itseään tietynlaisen ulkonäön tai pukeutumistavan omaksumisen kautta. Tästä on seurannut uudenlainen tyylin ja ideologian yhdistyminen: hipsteri-tyyli on yhdistynyt natsi-ideologiaan. Termi 'nhipsteri' antaa uusnatsi-liikkeille hippimäisemmän ja ystävällisemmän ulkomuodon (3). Ekstremistiset äärioikeistolaiset voivat kuitenkin tatuoida kehoonsa ekstremistiseen äärioikeistoon liitettäviä symboleja, jotka on joskus piilotettu muiden, harmittomien tatuointien

joukkoon (3). Symbolien lisäksi tatuoinnit voivat olla numeroita, symbolisia päivämääriä, tiettyjen ihmisten tai tekojen visuaalista palvontaa sekä symbolisia sanoja (4).

Tehdäkseen itsestään nuoria kiehtovan, ovat jotkin ekstremistiset äärioikeistolaiset ryhmät muuttaneet tyyliinsä lisäksi myös narratiiviaan hienovaraisempaan suuntaan. Ihmisiä kiehtovat nykyisin enemmän sellaiset narratiivit, jotka vastustavat poliitikkoja, eurooppalaisia arvoja, maahanmuuttoa ja turvapaikkoja. Useimmat tällaisista narratiiveista viehättyneistä ihmisistä eivät ole ekstremistejä tai turvallisuuspalveluiden kohteita. He voivat kuitenkin olla väkivaltaan taipuvaisia. Näin ollen ekstremistisestä äärioikeistosta on tulossa hyväksyttävämpi kuin aiempien sukupolvien uusnatsistisista liikkeistä. Joissakin EU-maissa poliittiset puolueet myös käyttävät samoja narratiiveja houkuttellakseen enemmän äänestäjiä (3).

Ekstremistisen äärioikeiston maisemaan on ilmestynyt myös uusia puolisoitilaallisia ryhmiä, kuten Soldiers of Odin (4).

Ekstremistisen äärioikeiston kanssa toimiminen vankiloissa ja ehdollisissa vankeusrangastuksissa

Ekstremistisen äärioikeiston kanssa toimiminen ei ole uutta monille EU-maille. Niin ekstremistisen äärioikeiston kuin vasemmistonkin jyrkkää nousua tavataan säännöllisesti. Yhteiskunnan jännitteet heijastuvat vankiloihin ja ehdonalaisvalvontaan, ja ne näkyvät sekä vankien välillä että vankien ja henkilökunnan välillä (4).

Kuinka henkilökunnan tulisi toimia ekstremististen äärioikeistolaisten kanssa? Monet uskovat, että samalla tavalla kuin muiden väkivaltaisten ekstremistien kanssa. Näin monet EU-maat, kuten Ruotsi, toimivat. Ekstremistiset vangit pidetään erillään toisista ekstremistisistä vangeista ja integroidaan muihin vankeihin. Erityistä huomiota kiinnitetään seuraajien erottamiseen johtajista. Kuten toisen sukupolven ekstremistisille äärioikeistolaisille ryhmille on ominaista, tuntuvat myös ekstremistiset äärioikeistolaiset vangit pitävän matalampaa profiilia kuin aiempien sukupolvien ekstremistiset äärioikeistolaiset vangit (4).

-Henkilökunnan kouluttamiseen tulisi kuulua väkivaltainen ekstremismi yleisesti sekä tietoisuuden lisääminen ja vankien stigmatisoinnin vähentäminen. Ekstremistiseen äärioikeistoon käytettävät riskien arviointityökalut sekä irrotautumis- ja exit-strategiat ovat samanlaisia kuin muihin vankeihin käytettävät. Ne äärioikeiston ideologiat ja narratiivit, jotka houkuttelevat tavallisia kansalaisia, voivat myös saada vankilan henkilökunnan kannattamaan samanlaisia ideoita. Vähentääkseen riskiä, jotkut maat ovat aloittaneet henkilökuntaan liittyvän riskien arvioinnin (4).

Saksalaisessa nuorisovankilassa ja ekstremististen äärioikeistolaisten vankien parissa tehty tutkimus paljasti, että ekstremistisestä äärioikeistosta on löydettävissä sama jako seuraajiin ja johtajiin, kuin uskonnon inspiroimasta väkivaltaisesta ekstremismistä. Yhdellä puolella ovat seuraajat eli väkivaltaiset rikolliset, joilla on pitkä rikosrekisteri, mutta joiden rikokset eivät pääsääntöisesti rajoitu vain äärioikeistoon liitettäviin rikoksiin; toisella puolella ovat johtajat, jotka ovat ideologisia rikollisia ja joilla syvä ideologinen uskomus siitä, että heidän väkivaltaiset rikoksensa ovat oikeutettuja (4).

-Saman tutkimuksen mukaan ekstremistiset äärioikeistolaiset todennäköisemmin irrottautuvat väkivallasta kuin deradikalisoituvat. He siis ylläpitävät ideologiaansa, mutta luopuvat väkivallasta. He kokevat tullessa tuomitukseksi väkivallan käyttönsä vuoksi, eivät ideologian. Tutkimus tukee ajatusta ekstremistisen äärioikeiston hallinnasta pienissä ryhmissä, jotta alakulttuurin kasvu vahvaksi ja muihin vaikuttavaksi voidaan estää (5).

Joissain maissa äärioikeistolaisille vangeille on otettu käyttöön oma, erityinen exit-tuki. Esimerkiksi Saksassa exit-tukea annetaan Oikeusministeriön, vankilan, ehdonalaisvalvonnan, poliisin ja kansalaisjärjestöjen yhteistyönä. Tukimahdollisuuksiin kuuluvat luottamuksellinen päivystysnumero, apua asunnon ja työpaikan löytämiseen, tatuointien poisto sekä vaarassa olevan yksilön suojeleminen. Tutkimukset osoittavat, että interventiot toimivat todennäköisemmin väkivaltarikollisiin kuin niihin, joiden tekojen takana on ideologia. Useimmilla mailla ei kuitenkaan ole käytössä omia, erityisesti ekstremistisiin äärioikeistolaisiin tuomittuihin käytettäviä interventioita, vaan käytettävät interventiot sopivat kaikenlaisille tuomituille (5).

Henkilökunnan kouluttaminen

On tärkeää kouluttaa henkilökunta, joka työskentelee minkä tahansa radikalisoitumisen muodon läpikäyneiden ihmisten kanssa. Henkilökuntaan kuuluvat useimmiten pedagogit, psykologit, kouluttajat, vanginvartijat sekä muu vankilan henkilökunta, kuten keittiön työntekijät. Koulutus voi olla luonteeltaan peruskoulutusta tai johonkin osa-alueeseen liittyvää erikoiskoulutusta. Peruskoulutusta annetaan koko henkilökunnalle ja erityisesti uusille työntekijöille. Koulutus voi kuitenkin vaihdella henkilön työtehtävien mukaan. Koska uskonnon inspiroima ekstremismi on ollut viime vuosina erityisenä keskittymisen kohteena, ovat monet vankilatkin keskittyneet antamaan jihadistiseen ekstremismiin ja siihen liittyvään radikalisoitumisprosessiin erikoistuvaa koulutusta. **RAN suosittelee, että EU-maat kehittävät ekstremismiin ja radikalisoitumisprosessiin liittyviä yleiskursseja, joita täydentävät eri ekstremismin muotoihin, kuten ekstremistiseen äärioikeistoon ja äärivassemmistoon, liittyvät lisäkurssit (5).**

EU-mailla, joilla on aiempaa kokemusta äärioikeiston toteuttamasta terrorismista, voi olla ennestään koulutusmateriaalia. **Toinen RANin suosituksista on, että EU-maat päivittävät ekstremistiseen äärioikeistoon liittyvän koulutusmateriaalinsa tämän hetkiseen tilanteeseen vastaavaksi.** Koulutusmateriaalien tuleekin ottaa huomioon ekstremistisen äärioikeiston aiempaa hienovaraisemmat narratiivit sekä vähemmän tunnistettavissa oleva ulkonäkö. Koulutuksen tarkoituksena tulisi olla henkilökunnan kouluttaminen siten, että he tietävät ekstremismistä ja että he osaavat käyttää analyttisiä työkaluja, joiden avulla radikalisoitumisprosessi voidaan tunnistaa vankilassa aikaisessa vaiheessa (5).